

ข้อเสนอแนวคิด/วิธีการ
เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เรื่อง แนวทางการจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่

โดย

นายคารา คำภักดิ์

ตำแหน่ง นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ

ตำแหน่งเลขที่ 596

กลุ่มงานสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครสวรรค์

เพื่อเสนอขอประเมินผลงาน

แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ

ตำแหน่งเลขที่ 179

กลุ่มงานเฝ้าระวังและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 4

สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนวคิด/วิธีการ
เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เรื่อง แนวทางการจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่

โดย

นายดารา คำภักดี

ตำแหน่ง นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ

ตำแหน่งเลขที่ 596

กลุ่มงานสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครสวรรค์

เพื่อเสนอขอประเมินผลงาน

แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ

ตำแหน่งเลขที่ 179

กลุ่มงานเฝ้าระวังและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 4

สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนวคิด/วิธีการเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ของ

นายคารา คำภักดิ์

เพื่อประกอบการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ ตำแหน่งเลขที่ 179

สำนัก/ศูนย์/สำนักงาน

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 4 นครสวรรค์

เรื่อง แนวทางการจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่

หลักการและเหตุผล

การจัดการสิ่งแวดล้อมในอดีตที่ผ่านมาได้มีการวางแผนการจัดสรรและใช้สอยประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยขาดประสิทธิภาพ กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรม/โครงการ/แผนงาน ส่วนใหญ่มาจากการสั่งการจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยที่ไม่ได้ให้ความสำคัญเจ้าของพื้นที่ที่กิจกรรมหรือโครงการนั้นจะต้องลงไปดำเนินการมากนัก และถูกกำหนดโดยผู้มีอำนาจ ซึ่งบางครั้งไม่ได้มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ ผลที่ตามมาคือความล้มเหลวหรือไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ้นเปลืองงบประมาณและสร้างความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ นอกจากนี้การพัฒนาต่างๆ ในช่วงที่ผ่านมาเกิดขึ้นในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างทำ โดยคำนึงถึงเฉพาะความต้องการของกระทรวง ทบวง กรม เป็นหลัก หรือที่เรียกว่า การพัฒนาแบบแยกส่วน ซึ่งในการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ จะประกอบด้วย

(1) การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Area Analysis) โดยให้คนและชุมชนเป็นศูนย์กลางเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา แนวโน้ม และความต้องการของแต่ละพื้นที่ชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย โดยพื้นที่และชุมชนจะมีลักษณะแตกต่างกันตามสภาพและประเด็นที่จะดำเนินการ เช่นอาจเป็นพื้นที่กลุ่มจังหวัดหรือลุ่มน้ำทั้งนี้คาดว่าจะช่วยให้การวางแผนและการบริหารจัดการมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(2) การวางแผนเชิงพื้นที่ (Spatial Planning) เป็นหลักการสำคัญของการจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกลไกที่ใช้ในการวางแผนที่มีกระบวนการบูรณาการปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน โดยกระบวนการมีส่วนร่วม และเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นจำเป็นในการวางแผน เช่นข้อมูลพื้นฐานของสถานการณ์ปัจจุบัน สภาพปัญหา สักยภาพของพื้นที่ สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อประเมินศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ต่อการพัฒนา โดยทำให้สามารถบ่งชี้

ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นหรือศักยภาพของการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ เหตุของการเกิดปัญหา และการกำหนดมาตรการแก้ไขหรือป้องกันปัญหาของพื้นที่ได้อย่างตรงประเด็นเช่น การกำหนดการใช้ที่ดินสำหรับการพัฒนาเพื่อหลีกเลี่ยงพื้นที่วิกฤตหรือพื้นที่อ่อนไหวทางสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และคุ้มครองพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ น้ำใต้ดิน และมรดกทางวัฒนธรรมที่เหมาะสม การอนุรักษ์ทรัพยากรดินที่มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อการเกษตร การกำหนดตำแหน่งพื้นที่พัฒนาใหม่ที่เหมาะสม และการบ่งชี้พื้นที่ที่มีคุณค่า หรือทรัพยากรที่เสื่อมโทรมเพื่อหาวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานวิจัยสำหรับการคุ้มครอง พื้นฟูและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กระบวนการวางแผนเชิงพื้นที่เริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ ซึ่งจะให้เห็นภาพรวมของสถานการณ์ปัจจุบันและ คาคการณ์แนวโน้มในอนาคต รวมถึงการประเมินผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม หลังจากนั้นจึงดำเนินการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการวางแผนโดยจัดทำกลยุทธ์และกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยการกำหนดแผนงาน/โครงการที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาพื้นที่

(3) การวิเคราะห์ภารกิจของรัฐและหน่วยงานภาครัฐ (Function Analysis) โดยเชื่อมโยงกับพื้นที่ เพื่อให้เห็นภาพรวมและภาพย่อยของความซ้ำซ้อนเหลื่อมล้ำระหว่าง โครงสร้าง (Structure) และภาระหน้าที่ (Function) ของหน่วยงานต่างๆตามแผนงานและโครงการของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆในพื้นที่ ทั้งนี้คาดว่าจะทำให้การจัดทำแผนงาน/โครงการและการจัดสรรทรัพยากรฯ เพื่อการพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) การฝึกกำลังประชาชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วม (Participation) ในการพัฒนาทั้งในเชิงพื้นที่และภารกิจในทุกขั้นตอน ที่เห็นว่าจะมีความจำเป็นและเหมาะสมกับสถานการณ์ เพราะประชาชนจะเป็นผู้ได้รับทั้งประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนาโดยตรงและการพัฒนาจะประสบผลหรือมีความยั่งยืนหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของประชาชน ชุมชนและองค์กรต่างๆในแต่ละพื้นที่

ดังนั้นการจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ จะช่วยให้เกิดการประสานและเชื่อมโยงอย่างสอดคล้องกันระหว่างโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ ที่ดำเนินการโดยภาคราชการ และองค์กรประชาชนในพื้นที่แต่ละจังหวัด อันจะนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อม ของแต่ละพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

บทวิเคราะห์/แนวคิด/ข้อเสนอ

ปัจจุบันเราจะพบว่าปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ การลดลงของทรัพยากรป่าไม้ แหล่งน้ำเสื่อมโทรม ดินเกิดการปนเปื้อนจากสารเคมีเพื่อทำการเกษตร ขยะส่งกลิ่นเหม็นรบกวน หรืออื่นๆจะเกิดในลักษณะคาบเกี่ยวกับพื้นที่หลายแห่งตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ หรือจังหวัด ซึ่งในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งระบบ ยกตัวอย่างเช่น เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลที่ตั้งอยู่ต้นน้ำ มีการปล่อย/ระบายน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติทำให้ เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ที่อยู่ท้ายน้ำได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำเน่าเสีย ซึ่งเป็นเรื่องยากมากที่เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล นั้นๆจะสามารถจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทุกอย่างให้ลุล่วงไปได้โดยมีประสิทธิภาพ ถ้าเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเดียวกันนี้ไม่ให้ความร่วมมือ และในบางครั้งเราจะพบว่า การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งใดแห่งหนึ่งเพียงลำพัง อาจไปสร้างความขัดแย้งให้กับเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ใกล้เคียงกันได้โดยมิได้ตั้งใจ ดังนั้นการจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ยกตัวอย่างกรณีการจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองบางประมุง จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งถ้าจะดำเนินการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำเน่าเสียให้ประสบผลสำเร็จจะต้องมีกระบวนการดำเนินงานดังนี้

(1) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครสวรรค์ในฐานะหน่วยงานหลักที่จะต้องดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องต้องนำเสนอสถานการณ์ปัญหาคุณภาพน้ำเน่าเสียของคลองบางประมุงให้กับผู้ว่าราชการจังหวัดให้รับทราบและพิจารณาแต่งตั้งคณะทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยคณะทำงานควรประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานคณะทำงาน โดยมีหัวหน้าสำนักงานจังหวัด นายอำเภอและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่คลองบางประมุงไหลผ่าน เป็นคณะทำงาน หัวหน้าโครงการชลประทานจังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานขนส่งทางน้ำจังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 4 นครสวรรค์ เป็นคณะทำงาน และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครสวรรค์ทำหน้าที่เป็นคณะทำงานและเลขานุการ

(2) ดำเนินการจัดประชุมคณะทำงานชุดดังกล่าวเพื่อชี้แจงและนำเสนอสถานการณ์ปัญหาพร้อมทั้งร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และแนวทางในการป้องกันและแก้ไขและกำหนดกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างคณะทำงานฯ

(3) จัดประชุมให้กับประชาชนที่อยู่อาศัยริมคลองบางประมุงในพื้นที่ของแต่ละองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นปัญหาคุณภาพน้ำเน่าเสียร่วมกัน โดยที่ประชาชนต้องมีความเข้าใจก่อนว่าเป็นปัญหาที่ประชาชนต้องร่วมกันป้องกันและแก้ไขมิใช่ปัญหาที่ทางราชการจะต้องดำเนินการแก้ไขแต่เพียงลำพังเพราะถ้าประชาชนคิดว่าไม่ใช่ปัญหาของตนเองการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาจะไม่เกิดขึ้นโอกาสประสบความสำเร็จก็น้อยตามไปด้วย ในการประชุมดังกล่าวคณะกรรมการทำงานจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหโดยควรจะระบุได้ว่าสิ่งใดที่ประชาชนสามารถร่วมดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้งบประมาณและส่วนไหนที่จะต้องใช้งบประมาณและเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการกับภาคประชาชน

(4) ดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการทำงานเพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหของประชาชนในแต่ละพื้นที่ร่วมกับข้อคิดเห็นของคณะกรรมการฯ เพื่อทบทวนวิเคราะห์สาเหตุ และกลไกที่ทำให้เกิดปัญหาและวางแผนกำหนดแนวทางจัดการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยจัดทำเป็นร่างแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียของคลองบางประมุงจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งควรจะเป็นแผนระยะกลาง (แผนระยะ 3-5 ปี) เพราะการดำเนินการแก้ไขปัญหไม่สามารถดำเนินการเสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 1 ปี ได้ พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละเทศบาล / องค์การบริหารส่วนตำบล / หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแหล่งงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินงานตามแผนฯ โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์กับปัญหาที่แตกต่างกันและความพร้อมในการแก้ไขปัญหที่แตกต่างกัน เช่น บางเทศบาล / องค์การบริหารส่วนตำบล ที่อยู่ต้นน้ำเป็นผู้ปล่อยของเสียจากการทำเกษตรกรรมลงสู่แหล่งน้ำ แต่มีความพร้อมในการจัดการแก้ไขปัญหาน้อยกว่า อาจไม่จำเป็นต้องดำเนินการเช่นเดียวกับ เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล ที่อยู่ปลายน้ำ ซึ่งอาจจะลงทุนด้านการบำบัดฟื้นฟูโดยการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรองรับ แต่สำหรับเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล ต้นน้ำอาจเน้นที่การเฝ้าระวังและการสร้างจิตสำนึกให้มากขึ้นเป็นต้น และที่สำคัญจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการที่กำหนดไว้ในแผนฯ

(5) จัดประชุมเวทีชาวบ้านเพื่อให้ตัวแทนชุมชนที่อยู่ริมคลองบางประมุงได้พิจารณาร่างแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียของคลองบางประมุงจังหวัดนครสวรรค์ ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ตลอดจนรับทราบว่าในส่วนของประชาชนต้องมีส่วนร่วมดำเนินการป้องกันและแก้ไขในส่วนไหนและเขามีความพร้อมที่จะร่วมดำเนินการได้หรือไม่ หลังจากนั้นจึงจัดทำแผนที่ผ่าน

การพิจารณาร่วมกันแล้วเป็นแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียของคลองบางประมุงจังหวัด นครสวรรค์ฉบับสมบูรณ์พร้อมทั้งนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความเห็นชอบ

(6) เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความเห็นชอบแผนฯและทุกหน่วยงานได้จัดสรรงบประมาณในการป้องกันและแก้ไขตามแผนงาน/โครงการ แล้ว กระบวนการต่อมาก็คือการปฏิบัติตามแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียของคลองบางประมุงจังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งมีการติดตาม ประเมินผล และการสรุปบทเรียนจากการดำเนินงานพร้อมทั้งปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานร่วมกับประชาชนในพื้นที่ เป็นประจำทุกปี เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) เกิดการประสานและเชื่อมโยงอย่างสอดคล้องซึ่งกันและกันของโครงการและ กิจกรรมที่ส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งในเชิงรุกและเชิงรับที่ดำเนินการ โดยภาคราชการ และ องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด
- (2) สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมของแต่ละจังหวัดได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพสูงสุด
- (3) มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ อย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

จังหวัดมีแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ ที่มีการเชื่อมโยงการป้องกันและแก้ไข ปัญหาโดยวางแผนทางการจัดการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงไม่แยกการจัดการเฉพาะส่วนและเปิดโอกาส ให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม

ลงชื่อ.....

(นายดารา คำภักดี)

ผู้เสนอแนวคิด

...../...../.....

